

SIMPOZIJ O ALBERTU VELIKOM

Benjamin Ivaničičin

SEDAMSTOTA OBLJETNICA SMRTI ALBERTA VELIKOG

Znao sam da sedamstota obljetnica smrti Alberta Velikog pada u 1980. godinu. No nisam se nadao da će se ta obljetnica i kod nas odraziti. Odrazila se ipak u simpoziju održanom 14. i 15. studenoga prošle godine na Odjelu za kršćanski nazor na svijet Filozofsko-teološkog instituta u Zagrebu. Ovaj broj *Obnovljenog života* donosi uglavnom materijal s tog simpozija.

Albert Veliki bio je veliki filozof, veliki teolog, veliki znanstvenik i veliki mistik. Najveća *ma* je zasluga što je skupa s filozofski nadahnutim učenikom sv. Tomom konačno otvorio Aristotelu vrata u kršćansku filozofiju i teologiju. Ta je stvar od tolike zamašnosti da Chenu i Gilson govore o »albertovsko-tominskoj revoluciji« u srednjovjekovnoj filozofskoj i teološkoj misli. Žrtva te »revolucije« bio je neoplatonistički augustinizam, koji se otad povukao s područja univerzalne Crkve. Prigodom ove sedamstogodišnjice, baš u vezi s tom Albertovom pobjedom, nameću se neka pitanja: Je li kršćanstvo ipak nešto izgubilo time što se na razini univerzalne Crkve na filozofsko-teološkom horizontu ugasila linalnost ili vrednota kao dio ontologije i što je teologija prestala biti u nama trajno afektivno raspoloženje, traženje božanskog, metafizika konverzije (Gilson), vrhunaravno obasjavanje? Što ako je bitak vrednota, a bit istina koja jednako vrijedi za 100 Kantovih mogućih kao i stvarnih dolara (ili forinti)? S druge strane: Da li bi došlo do procvata današnjih pozitivnih znanosti i tehnike bez Albertova uzakonjenja znanja radi znanja, bez njegova naglašavanja da na savršenost razumnog bića spada

znanstveno proučavanje stvari, tj. povezivanje svojstava nužnim vezom s njihovim subjektom, učinaka s njihovim uzrocima, zaključaka s njihovim premisama? I kad bi došlo do procvata tih pozitivnih znanosti i tehnike, da li bi im bez Albertovih stavova mogli podati autonomiju, i pošto bismo im dali, da li bismo bez njega znali s njima voditi dijalog?

I tako dok plaćemo nad izgubljenim augustinizmom, istodobno krunimo aristotelizam lovor-vijencem. I čini mi se da upravo takvim neskladom, koji teži za skladom, iskazujemo svoj identitet s današnjim vremenom. Gabriel Marcel piše: »Problem je nešto što čovjek susreće, što zatvara put. On je sav preda mnom.« (*Être et avoir*, str. 15.) Nije li to slika aristotelizma koji svu pažnju upiljuje u objekt izvan subjekta pitajući što je, da li je itd? »Misterij je, naprotiv, nešto«, nastavlja Marcel, »u što sam ja zapleten. Njegova je, dakle, bit da ne bude sasma preda mnom. Kao da se u toj zoni (misterija) brišu granice između onoga 'u meni' i onoga 'izvan mene'.« (Na ist. mj.) Nije li to fotografija augustinizma i neka želja za njim? Mi se danas tužimo da smo načinom shvaćanja spoznaje odijelili subjekt od objekta i tako razbili iskonski totalitet tog nerastavljivog dvojstva. Nadalje, postali smo upravo preosjetljivi da znamo ne samo što je stvar u sebi nego i što je za nas. Konačno, spoznavajući željeli bismo ne samo otkrivati nove stvari nego se također sve više posvećivati, kao i posvećivati misterij Bitka koji se u svakom sudu implicira. Ali prema kakvoj filozofskoj viziji te naše tužaljke i želje smjeraju? Ne usmjeruju li nas više prema sintezi objektivnog i subjektivnog, istinitog i dobrog, problema i misterija?

Druga je velika zasluga sv. Alberta Velikog da se okrenuo iskustvu. Nije bio samo filozof i teolog, nego i prirodoznanac. Nije slučajno otkrivao prirodne pojave, kao što je Galilei slučajno otkrio jednaki pad teških i lakih tjelesa, kao što je Becquerel slučajno otkrio radioaktivnost, ili kao što je Galvani slučajno otkrio elektricitet. On je bio planski promatrač prirodnih pojava. Nije važno da li je znao hotimično zahvatiti u odigravanje pojava, je li vršio pokuse u današnjem smislu, da li je znao koju od četiri metode vršenja pokusa J. St. Milla. Važno je da je srednjovjekovnu Evropu uveo u školu čitanja prirode. Važno je da je pripomogao utemeljiti danas prostrano kraljevstvo pozitivnih znanosti. Dok prigodom sedamstote obljetnice njegove smrti osvježavamo u sebi lik velikog učenjaka, nehotično pomišljamo na naše današnje muke kako da s kraljevstva pozitivnoga i iskustvenog poletimo u carstvo metafizike, kako da prijeđemo barijeru fizičke nužnosti da bismo se našli u metafizičkoj. Da s Kantom to proglasimo nemogućim i skrenemo u metafizički subjektivizam, da se povjerimo indukciji te da sve što u metafizici nije tautološko bude samo reduktivno metafizičko, da pribegnemo metalogici, logičkoj neobjašnjivosti, ili metafizičkoj kontemplaciji? Bilo što bilo, osjećamo da je za rasulo moderne metafizike neizgrađeni jedinstveni most ulaska u metafiziku temeljna odgovornost suvremenih mislilaca. Dok se pozitivne znanosti oslanjaju na iskustvo, na što se metafizika koja počinje s iskustvom, ukoliko je netautologija, oslanja?

, Na ta pitanja, kao i na ona prethodna, potiče nas misao na sv. Alberta Velikog prigodom sedamstote godišnjice njegove smrti. Na

njih nas potiče i naš simpozij o njemu. Stoga taj simpozij za nas nije pusto bavljenje prošlošću nego osvježavanje dodira s našom sadašnjošću.

Albert Veliki bio je i veUki svetac. Svojim duhovnim spisima prožeo je svu duhovnu literaturu 14. i 15. stoljeća. Pod njegovim imenom izdavalo se i ono što nije poteklo iz njegova pera. Kod nas, na primjer, Bartol Kašić prevodi *Paradisus animae* kao Albertovo djelo, premda mu je netko drugi autor. Njegov je svakako komentar Pseudo-Dionizija. U novije se vrijeme čuju glasovi da je Pseudo-Dionizije ličnost manihejske provenijencije. Albert se ipak kroz njega probio do autentične mistike. Ima u tome nešto ohrabrujuće za naše vrijeme. Možda danas ne bismo morali toliko bdjeti na metodi duhovnog života koliko na autentičnosti religioznog doživljaja kojemu je teško pripisati neke metodičke načine snažnije od obične indikacije. A Albertova mistika ne bi nas smjela obeshrabiliti jer se ona nalazi u zametku u svakom religioznom doživljaju, samo je treba oljuštiti i osigurati joj rast do spoznaje Boga u tami i ljubavi (*cognitio Dei obscura et amorosa*). S druge strane, ta nas Albertova mistika ne bi smjela ni tako oduševiti da bismo je posve i autentično ostvarenu pronašli u bilo kakvom jeftinom uzletu k Bogu.